Combatre els discursos d’odi amb dades: l’evidència científica darrere de les accions afirmatives

written by Lena de Botton | 28 de June de 2026

Les polítiques d’acció afirmativa en l’educació superior són una ferramenta dissenyada per a corregir desigualtats estructurals que històricament han afectat determinats grups socials, culturals i religiosos. Encara que els seus crítics solen etiquetar-les estratègicament com a «discriminació positiva», este terme resulta enganyós perquè pressuposa una situació prèvia d’igualtat que, en realitat, mai ha existit. **Estes mesures no busquen atorgar privilegis arbitraris, sinó compensar barreres acumulades durant generacions que han limitat l’accés d’uns certs grups a l’educació superior**. El seu objectiu és garantir una igualtat d’oportunitats més efectiva i promoure una representació més diversa en els estudis de postgrau i doctorat, espais que tradicionalment han estat dominats per grups socialment privilegiats.

Diverses experiències internacionals mostren que estes polítiques poden contribuir de manera significativa a ampliar l’accés a la universitat de grups

infrarepresentats. Un exemple destacat és el programa de la **Fundació Posse**, que identifica estudiants amb potencial acadèmic i de lideratge procedents de contextos desfavorits i facilita el seu accés a universitats de prestigi mitjançant xarxes de suport i mentoria. De manera similar, a Catalunya s'han desenrotllat iniciatives destinades a augmentar la presència del poble gitano en l'educació superior; un col·lectiu que històricament ha patit exclusió educativa, segregació i discriminació social. **Estos programes no reduïxen les exigències acadèmiques**; per contra, busquen compensar desigualtats prèvies perquè el talent puga desenvolupar-se en condicions més equitatives.

A més de promoure una major justícia educativa, les polítiques d'acció afirmativa exercixen un paper important en la prevenció dels prejuís i els discursos d'odi (Wyzan, 1990). **La infrarepresentació de determinats grups en les universitats contribuïx a perpetuar estereotips** que els presenten com a aliens als espais d'excel·lència acadèmica, reforçant narratives racistes, xenòfobes o antigitanes, tal com assenyala Jiménez-Quiñones (2024). Per contra, **quan les universitats reflectixen una major diversitat social, cultural i religiosa, afavorixen la interacció quotidiana entre persones de diferents orígens**, qüestionen els prejuís i generen experiències compartides que dificulten la reproducció de discursos basats en la deshumanització o l'exclusió. En este sentit, **la presència visible de minories històricament marginades no sols amplia les oportunitats individuals, sinó que també enfortix la cohesió democràtica i el reconeixement mutu** (Jiménez-Quiñones, 2024).

Per contra, les crítiques que apel·len a la defensa de la meritocràcia solen partir d'una **concepció abstracta i individualista del mèrit que ignora les condicions socials** en les quals este es construïx. Els discursos que

qüestionen la legitimitat d'estes polítiques **presenten amb freqüència a les minories beneficiàries com a receptores d'avantatges immerescuts, alimentant el ressentiment, els discursos d'odi i el reforç d'estigmes col·lectius** (Alvárez-Benjumea, 2020). No obstant això, l'evidència mostra que **el mèrit no pot separar-se de les oportunitats efectivament disponibles** per a cada persona. Des d'esta perspectiva, les polítiques d'acció afirmativa no constituïxen una amenaça per a la meritocràcia, sinó un mecanisme per a fer-la més autèntica, permetent que persones amb capacitat i potencial que han afrontat obstacles estructurals puguen competir en condicions més justes. Lluny de debilitar l'excel·lència acadèmica, contribuïxen a construir universitats més inclusives, plurals i capaces de combatre els prejuís que alimenten els discursos d'odi en les nostres societats.

En el cas del Brasil, diversos estudis sobre les polítiques de quotes racials i socioeconòmiques han mostrat que estes mesures **van incrementar significativament la presència d'estudiants negres i de persones procedents de sectors socialment desfavorits en les universitats federals**, especialment en les titulacions més competitives, sense provocar una disminució generalitzada del rendiment acadèmic. Així mateix, estudis longitudinals recents conclouen que **la inclusió d'estudiants admesos mitjançant quotes no afecta negativament al rendiment de l'alumnat no beneficiari i produïx millores significatives en els resultats educatius, laborals i de benestar** de grups històricament exclosos (Galvão et al., 2023).

En conseqüència, l'evidència científica ens oferix l'oportunitat de **desmuntar uns certs mites** que sostenen que la inclusió de minories mitjançant polítiques d'acció afirmativa provocaria una disminució de l'excel·lència acadèmica i suposaria una amenaça per a la meritocràcia.

Per contra, una universitat més diversa pot ampliar les oportunitats sense comprometre la qualitat educativa i, al mateix temps, contribuir a combatre els prejuís que alimenten els discursos d'odi.

En un context marcat per la **ràpida circulació d'informació i desinformació**, l'accés de la ciutadania a evidències científiques rigoroses resulta essencial per a promoure una comprensió crítica dels fenòmens socials. La ciència proporciona **ferramentes per a qüestionar mites, desmuntar prejuís i fomentar debats fonamentats en fets**. Amb este objectiu va nàixer el projecte E-Ciència, desenrotllat en col·laboració amb OBERAXE i finançat per FECYT, amb el propòsit d'acostar el coneixement científic a la societat i contribuir a la prevenció dels discursos d'odi i a l'enfortiment de la convivència democràtica.

Referències:

- Galvão, K. C. O. et al. (2023). *Affirmative actions: a study on the difference in academic performance between quota and nonquota students at UFV-CRP*. *Educ. Pesqui.* [online]. 2023, vol.49, e257324. http://educa.fcc.org.br/scielo.php?script=sci_abstract&pid=S1517-97022023000100675&lng=en&nrm=iso
- Wyzan, M (ed). 1990. *The political economy of ethnic discrimination and affirmative action: A comparative perspective*. Westport, Conn. and London: Greenwood, Praeger. 1990, p. xxxviii, 247
- Jiménez Quiñones, L. (2024). *Affirmative Action in Higher Education: Phenomenology and Intersectionality*. Sinéctica, 62.
- Álvarez-Benjumea A (2023) Uncovering hidden opinions: social norms and the expression of xenophobic attitudes. European Sociological Review, 39(3):449–463. https://doi.org/10.1093/esr/jcac056

Imatge: Magnific

Este article va ser publicat per primera vegada en Daily 27 el 18 de juny de 2026